Utvärdering av Örebro Preventionsprogram

Fas 1:
Ett assyriskt/syrianskt kulturellt perspektiv i Södertälje

Önver Cetrez, Valerie DeMarinis

Foto omslag: © Ulrica Zwenger
Grafisk form: PetraMy Börjesson
Tryck: Intercopy AB / KPH Trycksaksbolaget AB
Upplaga: 500
ISBN: 978-91-7281-311-3

Författare till rapporten

Önver Cetrez, Ph.D., är lektor vid Uppsala universitet, med kurser inom religionspsykologi, och samordnare av ett masterprogram i religion, fred och konflikt. Han har i sin forskning särskilt fokuserat på frågor kring ungdomar, migration, ackulturation och kulturell förändring. Cetrez disputerade 2005 på avhandlingen Meaning-Making Variations in Acculturation and Ritualization: A multigenerational study among Suroyo migrants in Sweden.

Valerie DeMarinis är professor i religionspsykologi vid Uppsala universitet med fokus på kulturell psykologi. Hon är också kopplad till Division on Addictions, Cambridge Health Alliance, Dept. of Psychiatry, i samarbete med Harvard Medical School.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 3

1. Inledning och bakgrund 5
1.1 Statistik över alkoholvanor bland ungdomar i Sverige och i Södertälje 5
1.2 Kulturell validering bland minoritetsgrupper 6
1.3 Alkoholbruk bland invandrare och deras barn i Sverige 8

2. Assyrisk/Syriansk kulturell och samhällelig bakgrund 9
2.1 Migrationen till Sverige 9
2.2 Samhällskontexten i Södertälje 9
2.3 Generationsskillnader och världsbilder 9
2.4 Tidigare missbruksstudier bland assyrier/syrianer 10

3. Utvärderingsuppdrag i Södertälje 11
3.1 Syfte och frågeställning 11
3.2 Metod 12
3.2.1 Tillförlitlighet inom kvalitativ metod 12
3.3 Fokusintervjuer och arbetsgång 12

4. Kategorisering och Resultat 15
4.1 Kategorisering 15
4.2 Intervjuresultat 15
4.2.1 Information och påverkan 16

5. Diskussion 23
5.1 Generella resultat 23
5.2 Kritiska reflektioner och begränsningar i studien 23

6. Rekommendationer 24
6.1 Förändring och utökning av innehåll 24
6.2 Implementering och praktiska tillämpningar av modellen 25
6.3 Framtida forskning 25

Referenser

Sammanfattning

Denna rapport utgör den första fasen av en utvärdering av Örebro preventionsprogram med den assyriska/syrianska kulturella minoritetsgruppen i Södertälje. Programmet avser alkoholbruk och tar sikte på föräldrars intervention.

Det främsta syftet med utvärderingens första del har dels varit att få en generell uppfattning om hur väl programmet fungerat inom en kulturell minoritetskontext och dels att, utifrån denna information, föreslå eventuella ändringar i programmet för implementering bland andra minoritetsgrupper.

Vid denna första del av utvärderingen har en kvalitativ metod, fokusgruppmetoden, nyttjats. Data insamlades från fyra grupper: nyckelpersoner, föräldrar, ungdomar och elever. Data från dessa grupper granskades såväl separat som gemensamt.

Den allmänna slutsatsen som kan dras av denna första utvärderingsdel är att Örebro preventionsprogram är användbart inom kulturella minoritetsgrupper, förutsatt att vissa ändringar inom programmet görs. Områden där ändringar rekommenderas är: förändring/utökning av innehåll och implementering och praktiska tillämpningar.

1. Inledning och bakgrund

I detta avsnitt upplyses kort om tre informationsområden som är relevanta för den första utvärderingfasen: allmän statistik över alkoholvanor bland ungdomar; kulturell validering bland minoritetsungdomar; och alkoholbruk bland invandrare och deras barn i Sverige.

1.1 Statistik över alkoholvanor bland ungdomar i Sverige och i Södertälje

Följande statistik över alkoholvanor bygger på två CAN rapporter över drogutvecklingen i Sverige åren 2005 och 2006. Alkoholvanor bland ung-domar baserade på skolundersökningar visar att de flesta 15-16 åriga skolelever åtminstone någon gång smakat en liten mängd alkohol (CAN, 2006). Bortsett från att 2006 har visat en lägre konsumtion, har konsumtionstrenden av alkohol bland niorna varit uppåtgående. År 2005 drack niorna 3,2 liter alkohol och år 2006 drack de 2,8 liter (CAN, 2006). Sedan 2002 är starköl vanligare än både sprit och folköl bland pojkar i nian och bidrog till 33% av konsumtionen 2006. För flickorna står spriten för det största bidraget av totalkonsumtionen (36%), följt av blanddrycker (32%), starköl (21%) och folköl respektive vin (5% vardera). Alkoholkonsumtionen är högre i storstäder i Sverige och medan niorna i Skåne län står för den högsta total-konsumtionen (4,8 liter ren alkohol) så står norra Sverige för den lägsta (2,1 liter). Det finns skillnader i sociala faktorer, där ungdomar mellan 16-24 år från 2003 visar att alkoholvanorna var betydligt mer omfattande bland svenskfödda ungdomar än utlandsfödda.

Från 1979 och framåt har det i undersökningarna bland skolelever frågats om föräldrar känner till elevernas alkoholvanor. År 1979 uppgav en femtedel av eleverna att deras föräldrar inte kände till att de dricker alkohol, medan det år 2005 var 31%. Några betydande könsskillnader framkom inte (CAN, 2005).

Mer specifik data över Södertälje finns att tillgå hos Södertälje Kommun, som enligt undersökningen Droger och spel – Elevenkäten (2006) fördelat mellan storstad (omfattande Södertälje stadsdelar Ronna, Geneta, Hovsjö och Fornhöjden, där en majoritet av assyrier/syrianer bor) och övriga Södertälje visar på följande resultat över alkoholkonsumtionen. Undersökningen har utförts bland 30 skolor i Södertälje.

- Den genomsnittliga debutåldern för alkoholberusning bland niorna år 2006 är 13,2 för pojkar och 13,7 för flickor i storstaden, respektive 13,5 och 13,8 för övriga stadsdelar.
- Den totalt årliga alkoholkonsumtionen omräknat i 100% respektive 320 cl för pojkar och 226 cl för flickor i övriga stadsdelar.
- Medan mycket få flickor känt sig berusade under den senaste 4-veckorsperioden har 13% av pojkarna gjort det i storstaden, respektive 18% flickor och 15% pojkar i

övriga stadsdelar.

- Elever som någon gång varit berusade är 35% pojkar och 29% flickor i storstaden, respektive 45% pojkar och 51% flickor i övriga stadsdelar.
- Elever som storkonsumerar alkohol 1 gång i månaden eller oftare är 14% pojkar och 9% flickor i storstaden, respektive 20% pojkar och 22% flickor i övriga stadsdelar.
- Elever som dricker starkcider, alkoläsk etc., 1 gång i månaden eller flera är 20% pojkar och 15% flickor i stor staden, respektive 23% pojkar och 29% flickor i övriga stadsdelar.
- Elever som dricker sprit 1 gång i månaden eller flera är 22% pojkar och 15% flickor i storstaden, respektive 19% pojkar och 22% flickor i övriga stadsdelar.
- Elever som dricker vin 1 gång i månaden eller flera är mycket begränsad i storstaden, medan 10% pojkar och 16% flickor i övriga stadsdelar gör det. Elever som dricker starköl 1 gång i månaden eller flera är 13% pojkar och mycket få flickor i storstaden, respektive 22% pojkar och 14% flickor i övriga stadsdelar.
- Elever som dricker folköl 1 gång i månaden eller flera är 9% pojkar och mycket få flickor i storstaden, respektive 15% pojkar och 11% flickor i övriga stadsdelar.
- Elever som får alkohol från egna föräldrar (med lov) är 37% pojkar och 30% flickor i storstaden, respektive 18% pojkar och 21% flickor i övriga stadsdelar.
- Elever som får alkohol från syskon är mycket begränsad bland deltagarna i storstaden, men 9% bland pojkarna och 12% bland flickorna i övriga stadsdelar.
- Elever som får alkohol från kamrater eller kamraters syskon är 20% pojkar och 33% flickor i storstaden, res pekpektive 31% pojkar och 56% flickor i övriga stadsdelar.
- Elever som köper privatimporterad eller smugglad alkohol är mycket begränsad bland deltagarna från storstaden, men 16% för pojkar och 11% för flickor från övriga stadsdelar.
- Elver som druckit hemtillverkad sprit, ”hembränt,” de senaste 12 månaderna är 9% pojkar och mycket få flickor i storstaden, respektive 7% pojkar och 15% flickor i övriga stadsdelar.
- Elever som blir bjudna på alkohol av sina föräldrar är 20% pojkar och 18% flickor i storstaden, respektive 20% pojkar och 20% flickor i övriga stadsdelar.
- Elever som får dricka alkohol av sina föräldrar är 19% pojkar och 15% flickor i storstaden, respektive 17% pojkar och 18% flickor i övriga stadsdelar.

1.2 Kulturell validering bland minoritetsgrupper

Generellt utvecklas program och modeller inom ett sammanhang som är kännetecknande för en majoritetskultur. Detta är av särskild vikt i ett land såsom Sverige där prövnings- eller valideringsprocessen sällan anpassas efter kulturella minoriteter.

Kulturell validitet är ett begrepp som understryker vikten av att det utreds om program, instrument eller modeller som har utvecklats inom en kulturell kontext är lämpliga för användning inom en annan. Begreppet har i regel fokuserats på majoritetskulturer. Behovet av kulturell validitet grundar sig i att program, modeller och instrument som är framtagna för användning inom förebyggande

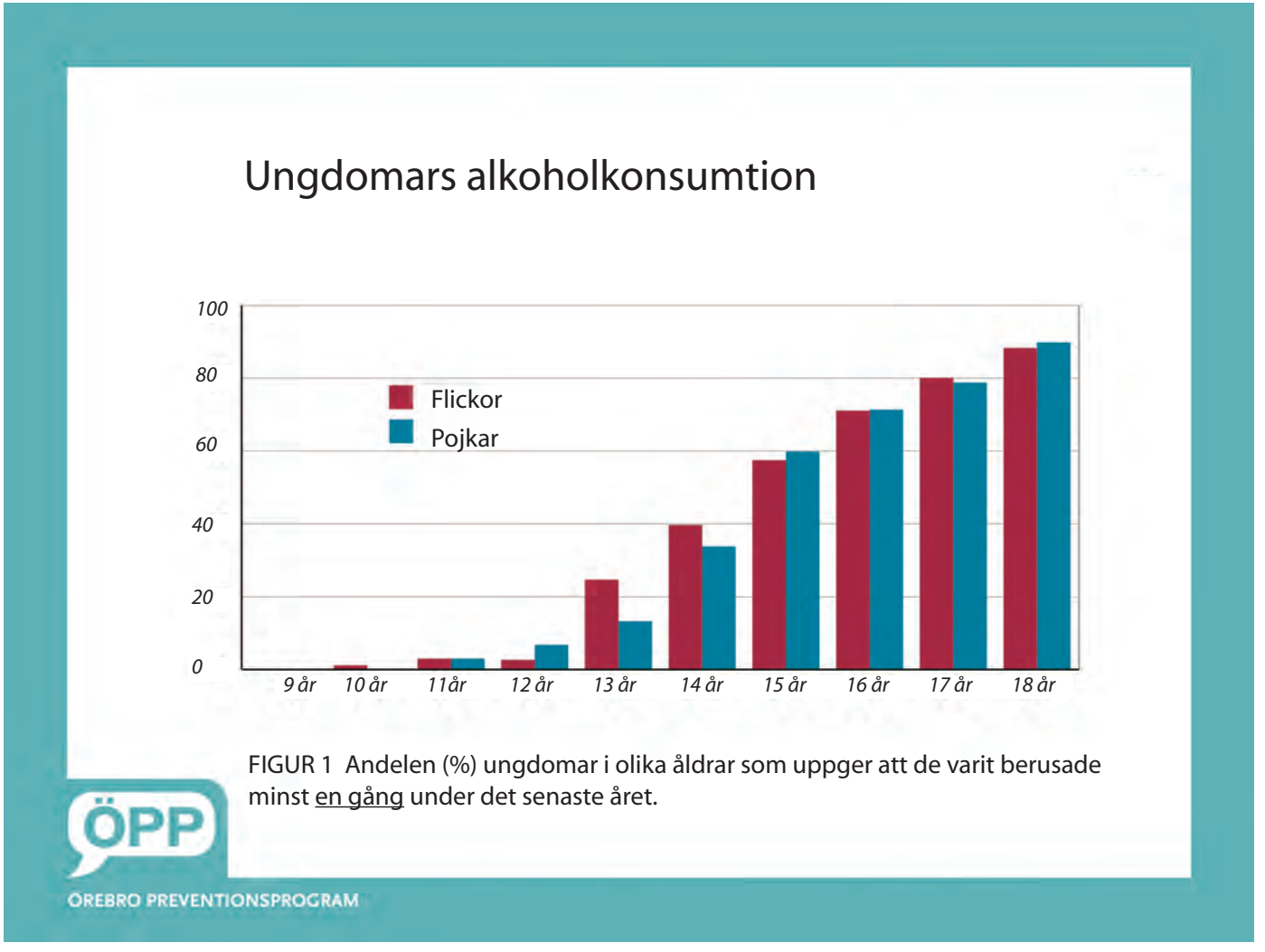

FIGUR 1 Andelen (%) ungdomar i olika åldrar som uppger att de varit berusade minst en gång under det senaste året.

Källa: Statens Folkhälsoinstitut, 10-18 studien

hälsovård eller intervention är i sig kulturella konstruktioner som påverkas av hur livet levs och vilka åsikter om hälsa och sjukdom som skapas inom just den kulturella kontex-ten. Dessa kulturella konstruktioner är ofta inte kulturellt valida mellan olika kulturer. I flertalet fall måste ändringar utföras i programmet, modellen eller instrumentet för att det ska fungera på avsett vis i den nya kulturella kontexten (Hartung, 2002).

På motsvarande vis har ändringar gjorts i begreppet kulturell validitet vid användning för minoritetsgrupper inom en kultur. Inom kulturer såsom den svenska, där det finns en påtaglig etnisk majoritetskultur, måste prövning av program, modeller och instrument som görs inom majoritetskulturen, även göras inom etniska minoritetsgrupper. Detta möjliggör utförandet av nödvändiga ändringar för att försäkra att programmet, modellen eller instrumentet har rätt fokus och utreder det som avses att undersökas inom alla relevanta grupper (DeMarinis, 1998; DeMarinis m fl., 2006).

Huvudsyftet med denna slags prövning bland etniska minoritetsgrupper i ett sammanhang av en etnisk majoritetskultur är att ge en mer komplett och tıllförlitlig bild av olika tolkningsmönster som används och av de beteendemönster som finns i samhället. De kan också bidra till en identifiering av möjliga skillnader mellan och inom grupperna gällande risk- och stödfaktorer för ohälsosamt beteende.

1.3 Alkoholbruk bland invandrare och deras barn i Sverige

Hur alkohol generellt brukas skiljer sig markant mellan samhällen, kulturer och länder. Ett flertal sociala faktorer såsom sociala och kulturella traditioner, religiös tro, värderingar, lagstadganden och tillgång till alkohol påverkar mönster för alkoholbruk. Det är viktigt att utreda hur invandrare generellt brukar alkohol i syfte att bättre förstå hur beteendemönster, i detta fall alkoholbruk, förändras genom ackulturationsprocessen. Det är sedan intressant att utreda hur sådana mönster och ackulturationsprocesser skiljer sig generationer emellan samt med hänsyn taget till en individs födelse- eller ursprungsland.

En framträdande svensk studie utförd av Hjern och Allebeck (2003:229) kring mönster för alkoholbruk och alkoholrelaterade problem hos första och andra generationens invandrare i Sverige avslöjar följande. Första och andra generationens invandrare från Finland löpte en större risk att vårdas på sjukhus på grund av en alkoholrelaterad sjukdom, jämfört med den svenska majoritetsbefolkningen. Däremot återfanns en lägre risk hos första generationens invandrare från Sydeuropa, Mellan-Östern och övriga icke-europeiska länder.

Andra generationens invandrare med ett ursprung i Sydeuropa, Mellan Östern och övriga icke-europeiska länder löpte större socioekonomiska risker jämfört med första generationens invandrare från samma länder, men lägre risker jämfört med den svenska majoritetsbefolkningen. Individer som adopterades från andra länder än Sverige löpte överlag de största riskerna.

Dessa ovan angivna resultat avslöjar avsevärda förändringsmönster avseende alkoholbruk och alkoholrelaterade problem generationer och etniska kulturella grupper emellan. Vad som föranleder dessa skillnader är till stor del okänt och de är föremål för pågående och framtida forskningsstudier. Det har dock genom denna studie framkommit att ackulturationsmönster inte är homogena varken mellan etniska kulturella grupper eller generationer.

Inom program såsom det som utvärderas här, där fokus ligger på föräldrars engagemang, måste kunskap inhämtas om de problem som finns mellan generationer inom den etniska minoritetsgruppen som undersöks, i förevarande fall assyrier/syrianer.

2. Assyrisk/Syriansk kulturell och samhällelig bakgrund

2.1 Migrationen till Sverige

De första assyrierna/syrianerna kom till Sverige 1967 i form av kvotflyktingar. Men det var under den första hälften av 1970-talet som en större grupp assyrier/syrianer invandrade till Sverige på politiska och humanitära grunder. Mellan 1979 och 1982 öppnade den svenska regeringen upp för fler assyrier/syrianer att flytta till Sverige under ett kvotsystem för familjeåterförening. Medan de tidigare assyrierna/syrianerna främst kom från Turkiet kom assyrierna/syrianerna under 1980-talet främst från Syrien och Libanon och under 1990-talet främst från Irak.

Det är svårt att uppskatta antalet assyrier/syrianer i Sverige med anledning av att etniska minoriteter inte registreras efter etnisk eller religiös tillhörighet. Faktum att assyrier/syrianer har ett ursprung i flera länder från Mellan-Östern gör uträkningen ännu svårare. Interna siffror från assyriska/syrianska organisationer ger en uppskattning av ca 70-80.000 assyrier/syrianer i Sverige. I Södertälje är det lättare att ge en mer specifik siffra, då en övervägande del av personerna från länderna i Mellan-Östern utgörs av assyrier/syrianer. Under 2004 beräknades att 14.200 personer i Södertälje var assyrier/syrianer (17,7% av totalbefolkningen), varav 1.100 utgjorde ungdomar i åldrarna 16-19 (Cetrez, 2005).

2.2 Samhällskontexten i Södertälje

Under assyriernas/syrianers tidiga invandringsperiod i Sverige tolkades den av myndigheter och media som problematisk. Det var specifikt media som fokuserade starkt på problem i Södertälje och bidrog på så sätt också till att konstruera en stereotyp bild av assyrier/syrianer (Freyne-Lindhagen, 1997; Deniz, 1999). Idag har däremot denna negativa bild av att framställa assyri-er/syrianer minskat. Närvaron av assyrier/syrianer i Södertälje är mycket stark, inte minst i visa stadsdelar som Ronna, Geneta, Fornhöjden och Hovsjö och specifikt i vissa skolor. Denna starka närvaro skapar hos assyriska/syrianska ungdomar både en trygghet såväl som en påträngande medvetenhet om assyriska/syrianska beteenden och värderingar (Cetrez, 2005).

Sysselsättningen bland assyrierna/syrianerna återfinns främst inom servicebranchen, där småföretag utgör den vanligaste formen. Med en ökad akademisk nivå bland assyrier/syrianer ökar också yrken inom mer professionella områden och områden som kräver högre kunskap likväl större kapital. Det märks också ett större politiskt deltagande på kommunal nivå med representation i de flesta etablerade partierna i Södertälje.

2.3 Generationsskillnader och världsbilder

För att förstå den assyriska/syrianska kulturen och individerna idag behöver vi en analys av de skilda generationer som är aktuella. Vi kan idag identifiera tre generella och skilda generationer som i sin tur kan kopplas till tre skilda samhälleliga strukturer

(Cetrez, 2005). Den äldre generation, idag 65 år och äldre, har invandrat till Sverige i vuxen ålder med både en primär och sekundär socialisationssprocess i ursprungssamhället. Deras världsbild kan liknas vid det agrikulturella samhället med starkt religiösa, kollektiva och patriarkala levnadsformer som varit kännetecknande i Sverige innan 1800-talet. Den vuxna generationen, mellan 35-65 år, har invandrat till Sverige i ungdomsåren med en primär socialisation i ursprungssamhället och en sekundär socialisation i Sverige. Deras livssituation kan mer liknas vid en världsbild som motsvarar det svenska industrisamhällets, där religiösa institutioner börjar tappa mark och en sekulär levnadsform tar plats. Den yngre generationen, dagens tonåringar och ungdomar, är födda i Sverige och har genomgått både sina primära och sekundära socialisationsprocesser i Sverige. Deras levnadssituation liknar övriga svenska samhällets postmoderna förhållningssätt, där det inte existerar ett dominerande system ur vilken val i livet kan göras, utan flera sådana system som individen bör förhålla sig till. Denna korta beskrivning visar på den komplexitet som den assyriska/syrianska kulturen och individerna befinner sig i och som behöver förstås för att göra en så god analys som möjligt av det aktuella projektet i denna utvärdering.

2.4 Tidigare missbruksstudier bland assyrier/syrianer

Tidigare missbruksstudier bland assyrier/syrianer är begränsade. I en avhandlingsforskning bland assyrier/syrianer i Södertälje, däribland 12 ungdomar, skriver Cetrez (2005) att det finns ett slags kollektivt mönster eller rent av kollektivt psyke där deltagarna i studien visar på en trygg attityd i användandet av alkohol och som konsumeras under kontrollerade former. Detta kollektiva psyke hjälper individerna att också avstå från att använda droger och de finner ett stöd i omgivningen i hur de skall förhålla sig både till alkohol och till droger. Med spel är det däremot annorlunda, då det är vanligare och mer accepterat inom den etniska gruppen. Detta resulterar därför i en ambivalent attityd gentemot spelande. Samtidigt som deltagarna uttrycker en medvetenhet om spelandets negativa konsekvenser och hur detta påverkar dem, så deltar de ändå i olika former av spelande och har svårt att distansera sig från det. De uttrycker att spelandet har negativa effekter både på individuell och på kollektiv nivå. Vissa av respondenterna uttrycker också att det finns en acceptans och specifika kulturella ritualer kring spel och pengar, t.ex. under årets centrala högtider. Denna acceptans är utspridd både bland ungdomar och vuxna, såväl som bland kvinnor som män.

3. Utvärderings-uppdrag i Södertälje

Mot bakgrund av att Södertälje Kommun har saknat en strukturerad modell för drogförebyggande arbete i kommunens skolor har kommunens brotts- och drogförebyggande samordnare arbetat för att införa Örebro preventionsprogram i kommunens skolor. Programmet har fokuserat på stöd för föräldrar i en lågdosprogram som genom korta interventioner under högstadietiden riktade till föräldrar uppmuntrar dessa till ett restriktivt förhåll-ningssätt till ungdomsdrickande. Samordnarna har fört diskussioner med utvärderingsansvariga vid Uppsala universitet och FoU Södertörn om hur Örebro preventionsprogram kan valideras och utvecklas utifrån Södertäljes unika befolkningsstruktur.
En utvärdering inplanerades i syfte att lyfta fram ett kulturellt och genusperspektiv på Örebro preventionsprogram. Samordnarna har varit intresserade av föräldrars uppfattning av Örebro preventionsprogram.

Den första minoritetspopulationen som har valts som föremål för utvärderingen är den assyriska/syrianska gruppen i Södertälje. Den ansvariga utvärderingsgruppen från Uppsala universitet, Cetrez och DeMarinis, tillfrågades dels på grund av deras erfarenhet av utvärdering av kulturella program (DeMarinis & Cetrez, 2004) och dels Cetrez särskilda kompetens avseende forskning inom denna etniska minoritetskulturella population (Cetrez, 2005). Utvärderingsgruppen har varit i kontakt med skaparna av Örebro preventionsprogram, vilka är intresserade av att deras modell utvärderas med avseende på minoritetspopulationer. De slutsatser som dras utifrån denna första del av utvärderingen kommer att delas med forsknings- och utvecklingsgruppen i Örebro och eventuella framtida åtgärder kommer att tas i samråd med gruppen.

Örebro preventionsprogram är utvecklad av Nikolaus Koutakis och Håkan Stattin vid Centrum för utvecklingsforskning, Örebro universitet, och innehåller en presentation i tre delar: 1) information om ungdomsdrickande, 2) uppmuntran till tydlighet i regler inom familjen kring ungdomars drickande och 3) förslag till överenskommelse mellan föräldrar med barn i samma skolklasser om enkla regler. Modellen siktar in sig på föräldrar med barn i grundskolans årskurs 7-9. Modellen tar ca 15-20 minuter att presentera. Innehållet i bilderna omfattar bla följande teman: statistisk information om alkoholvanor bland ungdomar mellan 9-18 år, regler för hur föräldrar kan förhålla sig till ungdomars drickande och utformande av konsensusbeslut i klassen om föräldrars förhållning till ungdomsdrickande (Koutakis & Stat-tin, 2005).

3.1 Syfte och frågeställning

Syftet med den första fasen i utvärderingen har varit att genom fokusintervjuer pröva hur fyra olika assyriska/syrianska grupper: nyckelpersoner, föräldrar, ungdomar och elever, uppfattar Örebro preventionsprogram och om modellen är användbar med denna minoritetspopulation. Mer specifikt har utvärderingen haft till syfte att undersöka vilka faktorer som intervjugrupperna ser som positivt respektive problematiskt i modellen samt vilka änd-ringar de rekommenderar. Den frågeställning som styr denna utvärdering kan formuleras på följande sätt:

- Vilka kulturspecifika faktorer har betydelse för ett positivt resultat av Örebro preventionsprogram?

3.2 Metod

Avsikten i följande avsnitt är att på ett tydligt och vetenskapligt sätt förklara tillvägagångssättet för utvärderingens första fas. Under denna fas är det mest lämpligt att en kvalitativ studie utförs. Det primära syftet med denna typ av studie är att undersöka ett outforskat eller underforskat område.

3.2.1 Tillförlitlighet inom kvalitativ metod

En av de viktigaste aspekterna i ett vetenskapligt arbete är att tillfredställa kraven på validitet och reliabilitet. Även om dessa begrepp främst används inom kvantitativ forskning så är de också användbara inom kvalitativ sådan, men då lyfts några andra termer fram istället. Inom kvalitativ forskning, där datainsamling och dataanalys är nära sammankopplade, talar man om tillförlitlighet istället, en term som introducerats av Lincoln & Guba (1985). Tillförlitlighet kan beskrivas på följande sätt:
The basic issue in relation to trustworthiness is simple: How can an inquirer persuade his or her audiences (including self) that the findings of an inquiry are worth paying attention to, worth taking account of? What arguments can be mounted, what criteria invoked, what questions asked, that would be persuasive on this issue (Tashakkori & Teddlie 1998: 90).

För detta ändamål finns ett antal kriterier att följa, däribland trovärdighet. I kvalitativ forskning används termen trovärdighet som en motsvarighet till den kvantitativa forskningens interna validitet. Trovärdighet syftar då på hur väl datainsamlingsinstrumenten representerar informanternas mångfacetterade konstruktion av verkligheten (Tashakkori & Teddlie 1998: 70). Ett sätt att uppnå högre trovärdighet är att bygga upp ett förtroende gentemot deltagarna, lära känna den specifika kulturen i fråga och minska den missvisande information som kan komma fram. I detta sammanhang har det varit en fördel att en person i utvärderingsteamet har haft en assyrisk/syriansk kulturell bakgrund.

3.3 Fokusintervjuer och arbetsgång

Fokusintervju är en form av gruppintervju, där en grupp gemensamt diskuterar kring ett utvalt ämne och där dynamiken i gruppen utnyttjas. Intervjupersonerna skall på så sätt stimuleras till att ge konkreta, specifika och personliga svar. I en fokusgrupp kan deltagarna hjälpa varandra att sätta ord på tankar och känslor samt beskriva fenomen. Dynamiken i gruppen kan ge goda möjligheter till diskussion, argumentation och att tränga djupare i ett ämne. I detta sammanhang är det viktigt att intervjuaren ger möjligheter till alla att komma till tals samt att denne bidrar till ett öppet och tilltalande klimat. Å andra sidan, riskerna med fokusintervjuer är konformitet och överdriven polarisering inom gruppen.

I det följande redovisas för den arbetsordning som förelegat i mötet med fokusgrupperna. De fyra fokusgrupperna har sammankallats en i taget. Den första delen i fokusintervjun har bestått av en kvarts presentation av Örebro Preventionsprogram, utförd av samordnarna vid Södertälje Kommun - Preventions och tillståndsenheten (i det följande refereras de som samordnare). Deltagarna i fokusgruppen har ombetts att sätta sig in i föräldrarnas roll och återkomma med synpunkter vad gäller aktuell modell. Eventuella frågor som varit direkt kopplade till modellen har kunnat ställas direkt i anslutning till presentationen. Därefter har samordnarna lämnat lokalen och utvärderingen har tagit vid. Utvärderingen har startat med en diskussion kopplat till två övergripande kategorier kring programmet: information och påverkan samt kontextbeskrivning. Hela utvärderingen har bandats och därefter transkriberats.

I det följande ges en beskrivning av de fyra fokusgrupper som varit aktuella i utvärderingen.

Nyckelpersoner: Denna grupp, bestående av 9 personer (2 kvinnor och 7 män), valdes ut med bakgrund av deras kompetens både inom den assyriska/syrianska gruppen och i det omgivande samhället. Deltagarna har haft skilda yrken, däribland kamratstödjare i skolor, lärare, akademiker, civilekonom och anställda vid Södertälje Kommun. Fokusintervjun skedde de-cember månad, 2005 i ABF:s lokaler. Intervjun varade i ca 90 min.

Föräldrar: Denna grupp, bestående av 7 kvinnor, valdes ut med bakgrund av deras engagemang kring sociala frågor i stadsdelen Ronna. Deltagarna har haft skilda yrken, däribland undersköterska, administratör, tandsköterska, barnsköterska, administratör och studerande. Fokusintervjun skedde i april månad, 2006, i Södertälje Kommuns lokaler, och varade i ca 60 min.

Ungdomar: Denna grupp, bestående av 4 kvinnor och 1 man, valdes ut med bakgrund av deras kunskaper kring tonåringars och föräldrars situation. Som en ungdomsgrupp, mellan 20-25 år, har de en nära relation både till tonåringar och till vuxna i det assyriska/syrianska samhället i Södertälje. Deltagarna har skilda yrken som handläggare, lärarvikarie, musiker, student och florist. Fokusintervjun skedde i december månad, 2006, i Södertälje Kommuns lokaler och varade i ca 60 min.

Elever: Denna grupp valdes bland en av Södertäljes grundskolor, åk 9. Vid en av de fria timmarna, samlades enbart de assyriska/syrianske eleverna, 15 personer. För eleverna skedde ingen presentation av modellen, utan intervjun berörde enbart deras syn på alkohol. Fokusintervjun skedde i klassmiljö i juni månad, 2006, och varade i ca 45 min.

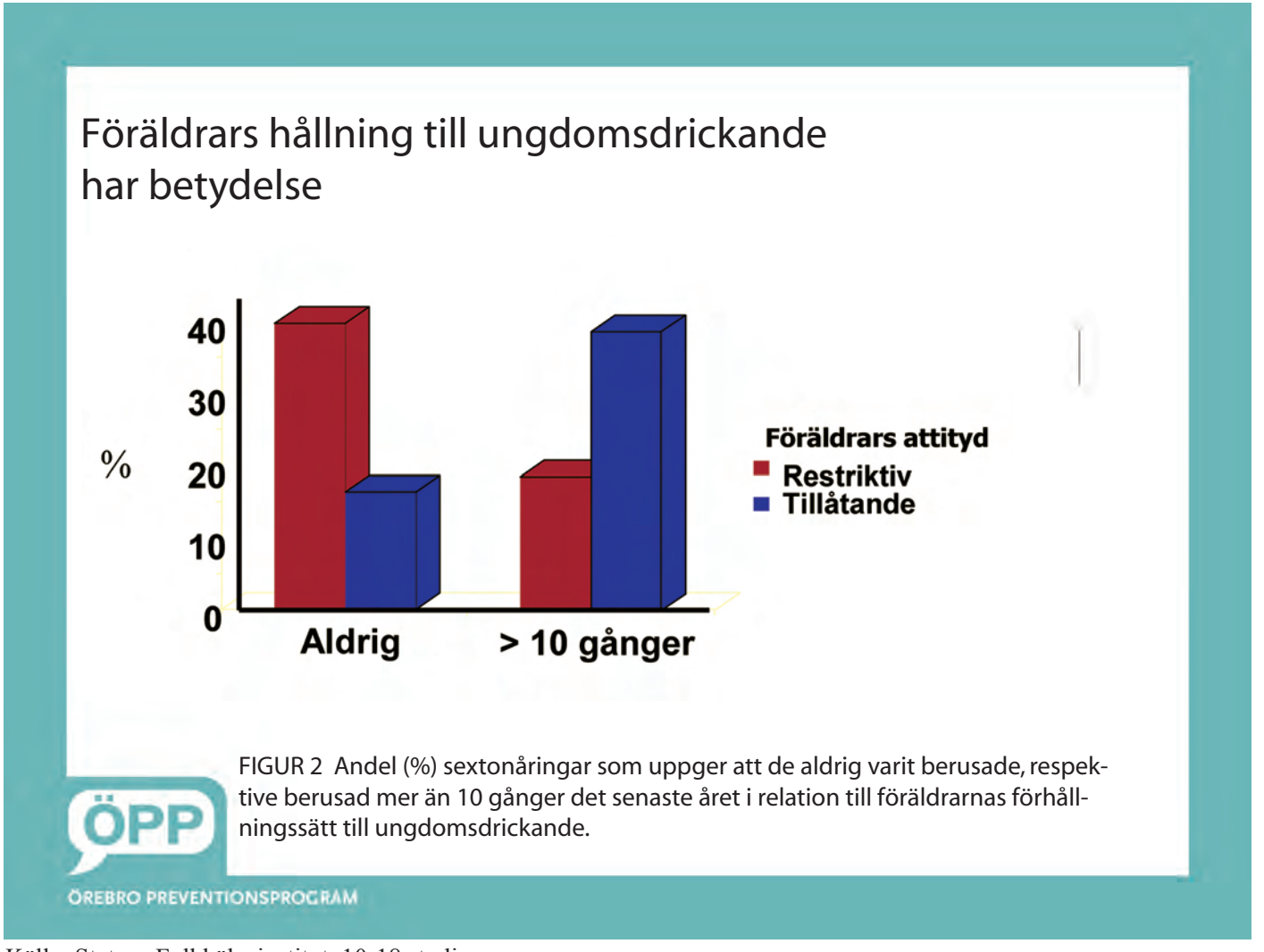

FIGUR 2 Andel (%) sextonåringar som uppger att de aldrig varit berusade, respektive berusad mer än 10 gånger det senaste året i relation till föräldrarnas förhållningssätt till ungdomsdrickande.

Källa: Statens Folkhälsoinstitut, 10-18 studien

4. Kategorisering och resultat

4.1 Kategorisering

För analysen i denna studie har vi följt en teoristyrd analysmodell, vilken innebär att etablerade teman och kategorier från tidigare teoretiska modeller har använts tillsammans med en öppenhet för nya teman och kategorier. Analysmetoden kan sammanfattas i följande steg (Malterud, 1996):

1. Allmän bild: En första bekantskap med intervjumaterialet sker utan hänsyn till några teoretiska modeller. Möjliga kategorier och underkategorier i relation till undersökningsfrågan identifieras.

2. Systematisk dekontextualisering: Material som kan kopplas till de centrala kategorierna i undersökningen tas ut och kategoriseras. En matris för varje tema konstrueras innehållande en rik presentation av citat. För reliabiliteten har båda personerna i utvärderingssteamet utfört oss fram till konsensus.

3. Kondensering: En koncentration och abstraktion av intervjumaterialet har gjorts för varje kategori och subkategori och materialet har presenterats som en samman satt text innehållande specifika citat.

4. Innehållsanalys: Ett kodningsschema har använts där svaren har analyserats och varje svar har kodats i förut bestämda kategorier, men med öppenhet för nya kategorier. Ett kodningssystem för analys specifikt utvecklat för intervjumaterialet har använts.

5. Rekontextualisering: En bedömning har skett utifall resultaten ger en bra beskrivning av den ursprungliga kontexten. Detta görs genom att matrisen studeras och relateras till den ursprungliga kontexten vid intervjuande.

Följande kategorier och underkategorier i intervjumaterialet har identifierats enligt steg två ovan:

1. Information och påverkan
   - 1.1. Informationsnivå i preventionsprogrammet
   - 1.2. Möjlighet att påverka med hjälp av preventions programmet
   - 1.3. Styrka och svagheter i materialet för preventions programmet

2. Kontextbeskrivning
   - 2.1. Kulturella karakteristika (värderingar, beteenden)
   - 2.2. Samhällskontext
   - 2.3. Familjesituation och relationer
   - 2.4. Könsaspekter

4.2 Intervjuresultat

Intervjumaterialet har delats upp i ett antal huvud- och underkategorier. Dessa presenteras för respektive fokusgrupp. Inlednings-

vis ges en kort beskrivning av respektive kategori, därefter presenteras resultaten från de fyra fokusgrupperna under respektive kategori.

4.2.1 Information och påverkan

Här efterfrågas deltagarnas förståelse av modellen som presenteras för dem. Kategorin omfattar begrepp, grafik och tabeller som kan ha varit svåra eller enkla att ta till sig. Kategorin efterfrågar också språknivån i presentationen samt eventuella ändringar och tillägg som deltagarna finner lämpliga, t.ex. om något kan tas bort, läggas till, ny information som behövs, relation till blandmissbruk m.m. Vidare efterfrågas information om hur modellen kan påverka föräldrars hantering av alkohol bland deras barn samt vilka positiva och negativa delar i modellen som deltagarna kan identifiera.

4.2.1.1 Informationsnivå i preventionsprogrammet

Nyckelpersoner:
Syftet med programmet behöver förklaras mer tydligt vid presentation. De siffror som anges i modellen är inte lika relevanta för Södertälje och därför behövs anges även lokala siffror.

Det är mycket viktigt att ange varför just Ronna, eller annan stadsdel, har valts ut, då det annars finns risk för att området i fråga stämplas negativt. Flera områden i Södertälje, däribland Ronna, Hovsjö, Fornhöjden och Geneta, anses ha blivit experimentområden och stigmatiserade. Det är därför viktigt att ändra på en sådan trend och lyfta fram den förebyggande aspekten i projektet och att man tar ansvar i att hantera de problem som finns. En av de manliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

> *Man ska inte se detta som något negativt, man skall marknadsföra detta som något positivt istället. Ronna tar tag i sina problem, vi vill inte ha någon problematik i Ronna med droger och alkohol, därför jobbar vi i förebyggande syfte. Vi bryr oss om folket som bor där och om våra elever. Vi vill inte att våra ungdomar skall hamna i de kretsarna, därför startar vi i ett tidigt skede innan problemen kommer. Vi har inte problematiken idag, men vi vet inte vad som händer om 10 år.*

I sammanhanget är relationen till lokal massmedia viktig, som ofta lyfter fram negativa aspekter i Södertälje.

Det finns också en specifik språklig dimension som berör Södertälje och assyrier/syrianer, att denna grupp är mångspråkig, däribland syriska, turkiska, arabiska och kurdiska, vilket gör att tolk kan behövas i vissa sammanhang, eller att presentationen är språkligt anpassad efter målgruppen.

Föräldrar:
Föräldragruppen anser att materialet som presenteras i modellen är bra, tydligt, kortfattat och innehållsrikt. Däremot bör man i informationen tala om vad föräldrar kan göra när barnet inte lyssnar och vem man kan vända sig till för hjälp, uttryckt på följande sätt:

> *Det nämndes inget om vad man gör när barnet inte gör som man säger eller lyder, vad gör man då och vem man vänder sig till.*

I modellen bör man också lägga till information om alkoholvanor i hemmet och kulturella beteenden kring alkoholbruk.

Ungdomar:
Ungdomarna uppfattade inte informationen i modellen som svår, utan snarare lättillgänglig. Däremot uttryckte de att det kan vara svårare för några av deras föräldrar att förstå innehållet och att de kommer att behöva en tolk. De rekommenderade också att de statistiska resultaten beskrivs i enklare form, t.ex. att symbolik,

färger och bilder används.

Elever:
Elevgruppen beskriver att berusning innebär att dricka för mycket så att man inte vet vad man gör, eller att man ”tuppar” av. En berusad person är mer rak på sak och säger vad denne tycker.

4.2.1.2 Möjlighet att påverka med hjälp av preventionsprogrammet

Nyckelpersoner:
Nyckelpersonerna anger att det är viktigt att föräldrar är mer delaktiga i barnens liv för att på så sätt påverka dem till det bättre. Ett problem anges vara att en del föräldrar själva inte haft sin ungdomsperiod i Sverige och därför har svårt att hantera alkohol bland sina egna barn.

Föräldrar:
Det behövs en ökad kunskap om hur alkohol påverkar kroppen. En av de kvinnliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

> *Man behöver kunskap om hur alkohol påverkar kroppen, precis som i rökning och passiv rökning. Många föräldrar förstår inte detta.*

Ungdomar:
Ungdomarna är osäkra på om projektet kan påverka föräldrar så mycket, då de menar att det är svårt att ändra vanor hos vuxna. En av de kvinnliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

> *Alla har ju olika sätt att uppfostra barn på och våra föräldrar gör som de alltid har gjort tidigare. De som har barn som redan börjat dricka kan kanske ändra sig, men inte andra föräldrar.*

Ungdomarna pekar också på att en person ur den assyriska/syrianska gruppen med kulturell kompetens bättre skulle kunna påverka föräldrar. En manlig deltagare uttrycker det på följande sätt:

> *Om man ska ge den här informationen till vårt folk så måste den vara i vårt språk och av någon som är landsman. Om det skulle vara en annan, så skulle föräldrar reagera på att det inte berör dem och inte ta till sig informationen. Men om det är någon från vårt folk så skulle de ta till sig, då de pratar samma språk. De skulle tycka att han är en av oss och vet vad han pratar om.*

Ungdomarna lyfter fram att en person som kan ge konkreta exempel ur den egna kulturen bättre lyckas att förmedla ett budskap till föräldrar. Föräldrarna skulle då inte försvara sig med att personen i fråga har en annan bakgrund.

Elever:
Eleverna lyfter fram att föräldrar bör göras medvetna om att de har en central roll i att påverka sina barns inställning till alkohol.

4.2.1.3 Styrka och svagheter i materialet för preventionsprogrammet

Nyckelpersoner:
Nyckelpersonerna anger att det kan vara svårt för flera att ta till sig vetenskapliga diagram och grafik, då kunskap om statistik är svag bland flera vuxna assyrier/syrianer. I detta sammanhang är det också viktigt att förklara svåra begrepp. Andra termer som är problematiska är t.ex. ”berusad,” då detta är relaterat till ålder och fysik. I stället bör andra termer användas som förekommer bland ungdomarna själva.

Föräldrar:
Ett tillägg till modellen kan vara hur farligt det är med alkoholiserade föräldrar och hur deras eget beteende kan påverka barnen. En av de kvinnliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

Något man kan lägga till är också hur farligt det är med alkoholiserade föräldrar och hur det påverkar barnen. Det finns många föräldrar som också dricker, fast de själva inte erkänner. Även föräldrar behöver information om hur de kan ta sig ut.

Föräldrarna tror inte att policydokumentet som presenteras i modellen kan fungera. Det finns också en kulturell aspekt, då assyrier/syrianer inte tar upp sina problem med andra familjer. Istället försöker man dölja sina barns problem. En av de kvinnliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

Jag tror inte på det. Samarbetet mellan föräldrar är inte så bra att det skulle fungera bland vårt folk. Föräldrar tar inte ens upp problem med varandra, det är pinsamt att prata om sina barns problem och då vill man dölja det. Föräldrar skulle inte veta hur och vilka andra föräldrar de skulle prata med. De kanske skulle skriva under policyn men inte följa det.

Ungdomar:
Modellen i helhet uppfattades positivt, men informationen kring överenskommelsen uppfattades något ospecifikt. Likaså uppfattas språket som något svår för en del föräldrar. Mer specifik information från Södertälje och alkohol bör lyftas fram.

Elever:
Eleverna lyfter fram att språket är centralt, där svenskan kan upplevas svår för vissa föräldrar och därför bör även det syriska språket eller andra språk som används inom gruppen användas.

4.2.2 Kontextbeskrivning

Denna kategori är uppdelad i flera underkategorier och omfattar kulturella karakteristika, t.ex. värderingar och beteenden som är kännetecknande för den assyriska/syrianska kulturen och som skiljer sig från den svenska. Kategorin omfattar också samhällskontexten, t.ex. om deltagarna finner att det finns faktorer i samhället som påverkar alkoholkonsumtionen och som är viktiga att ta hänsyn till. Vidare omfattar denna kategori också familjesituationen och familjerelationer, t.ex. alkoholbruk inom hemmet och relationer mellan föräldrar och barn i fråga om alkoholbruk. Till sist, omfattar denna kategori specifikt könsrelaterade värderingar och beteenden kring alkohol, t.ex. om det föreligger skillnader mellan pojkars och flickors användning av alkohol eller skillnader i föräldrars syn på pojkars och flickors användning av alkohol.

4.2.2.1 Kulturella karakteristika

Nyckelpersoner:
Nyckelpersonerna anger att föräldrar inte känner till att alkohol förekommer vid assyriska/syrianska föreningsfester. Det är viktigt att föreningar har hårdare kontroll och fler personal under sina fester. En manlig deltagare uttrycker det på följande sätt:

Föräldrarna är inte medvetna om vad som pågår bland deras barn och även våra hudre [föreningar] har stor roll, både assyriska och syrianska, där sprit serveras på festerna till ungdomar och detta är något som föräldrarna bör veta när de skickar sina barn på festen, att ej tillåta sprit och kontrollera ifall regeln efterföljs.

I jämförelse med situationen i det större svenska samhället så förekommer inte berusning i lika stor utsträckning bland assyrier/syrianer i Södertälje. Även om de assyriska/syrianska ungdomarna har tagit till sig svenska alkoholvanor, så visar de fortfarande inte det lika öppet och i stället smyger de med alkoholen.

Kännetecknande för assyrisk/syriansk kultur i stort är att det finns en tillåtande attityd för alkohol och spel kring högtider som jul och nyår. I hemmen kan det ofta stå spritflaskor framme och man

dricker även alkohol till maten. Samtidigt har assyriska/syrianska ungdomar egna fickpengar och kan köpa sprit istället för det billigare ölet. Tillgången till pengar i kombination med assyriska/syrianska attityder till alkohol anses negativt. Samtidigt finns inte en lika tydlig åldergräns på 18 år bland assyrier/syrianer som det finns i det omgivande samhället.

Assyrierna/Syrianerna i Södertälje har ett starkt nätverk, där många känner varandra och har bra kontroll över vad som sker i lokalsamhället. De vet också vilka som är kriminella.

Föräldrar:
Föräldrarna beskriver att alkoholbruk är hög bland assyrier/syrianer, men att de inte går ut och ”super” och kommer hem i dåligt skick. I hemmet finns det en tillåtande attityd till alkohol, där man gärna bjuder gäster på sprit. En av de kvinnliga deltagarna uttrycket det på följande sätt:

Vi har ju en annan kultur vad gäller sprit. Vi har inte så många som går ut och super och kommer hem krypande, men alkoholbruket är högt bland vårt folk. Om vi ser på alkoholvanorna i hemmet så liknar de den tillåtande gruppen, där vi bjuder på sprit när vi får gäster. Våra barn presenteras för sprit tidigt och de får smaka i tidig ålder, tex. nyår och när någon av syskonen fyller år. Man ser genom fingrarna. Många tillåter detta.

Om det förr var rökning som var ett problem, då man bjöd på rökning i hemmet, så har alkoholen idag tagit den rollen. En kvinnlig deltagare uttrycker det enligt följande:

Om man ska presentera modellen i Ronna så ska man lägga till alkoholvanor i hemmet, hur man bjuder. Alltså mer kulturella former av alkoholvanor. Vi ser det som pinsamt att man inte bjuder. Förr i tiden var det rökning som var samma problem. När folk kom på besök så skulle man bjuda, fast man själv inte var rökare. Sen försvann det, och nu är det på tiden att man börjar tänka om samma sak för alkohol.

Vid högtider som bröllop, nyår, jul och födelsedagar förekommer mycket alkohol och man ser genom fingrarna utan att inse konsekvenserna av detta. På bröllop kommer ungdomarna i kontakt med alkohol och det finns en tilllåtande attityd till att dricka. Även barnen kommer i kontakt med sprit i tidig ålder och kan få smaka, särskilt vid nyår eller födelsedagar. Vid assyriska/syrianska fester i etniska föreningar förkommer alkoholanvändning även bland omyndiga personer, som då blir fulla och bråkar. En del av dessa fester arrangeras i privat regi, utan att föreningen ligger bakom, och åldersgränsen för köp av alkohol är inte tillräckligt strikt.

Ungdomar:
Bland de högtider där assyrier/syrianer dricker alkohol är nyår, födelsedagar och privata fester hemma med kompisar.

Försiktiga med att inte generalisera, anger ungdomarna att de ser omkring sig att etniska svenskar har en större tendens att vänta in helgen för att gå ut och ”supa” och dricka sig fulla. Detta är återkommande varje helg. De anger att det finns skillnader mellan assyrier/syrianer och etniska svenskar vad gäller relationen till alkohol. En kvinnlig deltagare uttrycker det på följande sätt:

Även om vi dricker med kompisar, så samlas vi inte och försöker få någon att köpa ut sprit för att sedan bara sitta och dricka. Hos oss skall det mer vara skoj och socialt. Man känner vart gränsen går.

I föreningsfester förekommer att ungdomar kan köpa alkohol utan att ha åldern inne. De påverkas av de äldre ungdomarna som dricker och de luras in i en falsk trygghet att de är på säker mark bland andra assyrier/syrianer. Föräldrar har själva inte vetskap om vad som försiggår på festerna. Istället tror de att deras barn befinner sig på ett tryggt ställe.

Ungdomarna lyfter fram att det bland föräldrar finns en inställning att ju äldre och mognare barnen blir desto mer accepterat är det att de får dricka alkohol; till den grad att det betraktas som en del av en normal åldersutveckling. Detta är en negativ inställning, menar ungdomarna.

Ett stort problemområde som ungdomarna identifierar är Internetspelandet, däribland poker. Detta startar redan i tonåren och man spelar för mycket pengar. Om någon förlorar kan de sedan gå ut med sina kompisar, dricka sig fulla och försöka glömma.

Elever:
Eleverna anger att ungdomar dricker mycket vid ungdomsfester, fotbollsfester, bröllop, nyår, påsk, jul, alla hjärtans dag, valborg och privatfester. I det sistnämnda fallet köper någon av kompisarna in spriten, där både svensk etniska och assyrisk/syriansk etniska ungdomar finns med.

För eleverna motsvara mycket alkohol ca fyra glas sprit, medan att dricka öl räknas som en enklare alkoholform. En manlig deltagare säger följande om vad som är mycket drickande:

Fyra glas vodka, blandat. Öl räknas som vatten.

Kring högtider som jul och nyår förekommer också spelande. Det är accepterat och sker för att ha socialt trevligt och med mindre summor av pengar.

4.2.2.2 Samhällskontext
Nyckelpersoner:
Nyckelpersonerna anser att situationen för barn och ungdomar är generellt kritiskt. Det räcker därför inte att endast ändra attityder till drickande, utan man behöver arbeta förebyggande och identifiera de riskområden som bidrar till alkoholkonsumtion. En av de manliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

Jag tycker att om man genomför det här projektet/metoden kommer det inte att få någon genomslagskraft om man inte tar till en diskussion kring var det är möjligt att dricka, var riskområdena för ungdomar att dricka är? För är man bara till för att förändra attityden, för att inte köpa ut alkohol på systemet, att inte låta dem dricka hemma, så kommer de ändå att dricka, oavsett om det är på krogen eller på en fest.

I sammanhanget kan man som ett positivt exempel lyfta fram hur Ronna lyckats hålla alkoholkonsumtionen lägre än andra delar. Som ett exempel är att man i Ronnaskolan har större kontroll över eleverna än vad elever har som fortsätter upp till gymnasienivå.

Alkohol är också relaterat till andra problem som droger och kriminalitet. På högstadiet ökar också spelandet i skolorna, i form av poker. Samtidigt som de spelar kort öppet så är spelet om pengar mer dolt. Detta fenomen känner föräldrar inte till.

Föräldrar:
Föräldrarna lyfter fram att det finns övergripande problem i det större samhället och som påverkar alkoholkonsumtionen bland ungdomar, t.ex. den svenska kulturen och de ritualer som finns kring drickande. Även i det lokala assyriska/syrianska samhället finns en del problem, t.ex. fädernas uppehållande i etniska föreningar där de spelar kort och dricker kaffe och ägnar allt mindre tid åt sina barn.

Ungdomar:
Ungdomarna uttrycker att närvaron av assyrier/syrianer i Södertälje är mycket stark, med lite kontakt till etniska svenskar. Samtidigt upplevs den starka närvaron av assyrier/syrianer som en trygghet. En av de manliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

Vårt folk har ju varit utsatt så länge, så de känner en viss trygghet här. Det samma gäller ju svenskar som är utomlands, tex i Spanien.

Elever:
Faktorer i samhället som påverkar alkoholkonsumtionen anses främst vara kompisar samt att folk runt omkring pratar så mycket om alkohol att lusten till att prova ökar. Men det finns också en individuell dimension, då det är upp till var och en att avgöra. En av de manliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

Man tittar ju på sina kompisar som påverkar, så man blir tvungen att dricka [...] Folk pratar så mycket om alkohol så man vill till slut testa.

Det som däremot är den största faktorn till att inte dricka är föräldrar, som kan påverka sina barn genom att samtala med dem om riskerna med alkohol.

Kringliggande problem är spelande, där man spelar mycket kort i assyriska/syrianska klubbar. Även spel om pengar förekommer vid dessa platser. I övrigt är Internetspelande den största formen för spelande. Spelande i allmänhet anses mycket allvarligt, då det finns personer som satsar mycket, tex. sina egna bilar. Det spelas mest i 18-20 års ålder och inför fotbollsmatcher. Spelandet resulterar också i skulder och tom självmord. Samtidigt finns det personer som lånar ut pengar till olika individer för att de ska kunna spela.

4.2.2.3 Familjesituation och relationer

Nyckelpersoner:
Nyckelpersonerna anger att föräldrar till tonåringar inte är medvetna att deras barn dricker vid så tidig ålder som 13 år. En manlig deltagare uttrycker det på följande sätt:

Föräldrar till barn i årskurs 7 är inte medvetna om att deras barn kan börja dricka vid 13-årsåldern. Föräldrarna måste vara vaksamma och vakna upp.

Vidare anger nyckelpersonerna att föräldrarna behöver prata och föra en diskussion med sina barn om alkohol, utan att vara alltför auktoritära. De bör inte köpa ut alkohol till sina barn och inte heller låta barnen komma hem berusade. I respekt för föräldrarna dricker assyriaka/syrianska ungdomar oftast inte alkohol när föräldrarna är närvarande. Samtidigt anges att kontrollen i allmänhet var hårdare förr.

Föräldrar:
Även föräldrarna anger att många inte är medvetna om att alkohol bland barn sker vid en tidig ålder. Vissa föräldrar vet inte heller vid vilken ålder de ska tillåta att deras barn skall få dricka alkohol. En av de kvinnliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

Jag har tänkt på i vilken ålder man ska tillåta när de får dricka, man får olika synpunkter och jag undrar vad som är bäst. Men nu ser jag dokumenterat [i ÖPP] att det inte är bra.

Ungdomar:
Ungdomarna anger att i en del fall blir de bjudna på alkohol av sina egna föräldrar. En kvinnlig deltagare uttrycker det på följande sätt:

Men det finns svenska föräldrar som också är stränga i sin syn på alkohol. Mina föräldrar däremot kan bjuda på alkohol vid jul och nyår.

Däremot skulle föräldrarna bli arga om de yngre barnen kom hem alkoholpåverkade, men inte lika arga om det var i högre ålder. Ungdomarna anser det viktigt att föräldrarna själva är goda förebilder vad gäller privat alkoholkonsumtion. Om föräldrarna är

skilda är det större risk att barnen är ute och brukar alkohol.

Elever:
Eleverna å sin sida anger att föräldrar faktiskt vet en hel del om alkohol och droger, även om de inte märks. De märker att föräldrarna kan bli arga över att barnen dricker alkohol, men endast till en begränsad nivå. Särskilt i början har föräldrar viss överseende, men är mer stränga om det förekommer allt oftare. En av deltagarna uttrycker det på följande sätt:

Ja, de vet säkert, men de vill testa oss [....] Föräldrar kan bli arga på en, men inte mycket. Om det sker för ofta så blir de arga, men inte första gången.

4.2.2.4 Könsaspekter

Nyckelpersoner
Nyckelpersonerna tar upp att flickor är mer försiktiga att dricka i det offentliga, särskilt i närvaro av vuxna, äldre eller okända personer. Däremot är nyckelpersonerna övertygade om att alkoholbruk förekommer även hos flickorna, men mer i privata tillställningar. En av de manliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

Föräldrarna brukar fråga sina barn [döttrar] ifall de dricker alkohol och får oftast ett nej.

Föräldrar:
Även föräldrarna anger att flickor är försiktigare i att offentligt visa sina alkoholvanor bland andra assyrier/syrianer, t.ex. under kulturella fester. Vidare så får pojkarna större utrymme att dricka offentligt än vad flickorna får. En av de kvinnliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

Pojkarna får lite större utrymme att få dricka offentligt än vad flickorna får, t.ex. att på våra fester så lär sig flickor att inte öppet visa att de dricker.

Ungdomar:
I tidig ålder gör föräldrarna ingen skillnad mellan flickor och pojkar, men i högre ålder får pojkarna större frihet. En av de kvinnliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

Vid högstadieåldern spelar det ingen roll om det är tjej eller kille, utan föräldrarna skulle bli lika arga.

Föräldrarna är mer överbeskyddande gentemot flickorna än pojkarna. Samtidigt menar en del ungdomar att detta skiljer sig åt mellan olika familjer, där man även har en tillåtande attityd gentemot flickor. Men, även med en tillåtande attityd så sätter föräldrarna gränser och det innebär att inga av barnen får vara ”packade.” På assyriska/syrianska fester ser ungdomarna skillnader i hur tjejer och killar dricker, där tjejerna är försiktiga och inte vill skämma ut sig, medan killarna dricker sig fulla.

Elever:
Eleverna anger att flickor bland assyrier/syrianer inte dricker lika mycket som pojkar. En av de kvinnliga deltagarna uttrycker det på följande sätt:

Tjejer dricker inte lika mycket hos oss suroye. Vi kanske kan prova, men killar går mer fram till baren.

Även Internetspelandet antas vara högre bland pojkar än flickor.

5. Diskussion

Resultaten från denna studie bekräftar behovet och vikten av att bland etnisk kulturella minoriteter validera program, modeller och instrument som i första hand är konstruerade och validerade inom en kontext som är kännetecknande för en etnisk svensk majoritetskultur. För att uppnå en validering inom en etnisk minoritet krävs det ett förarbete likt den som innefattats i den första fasen av denna utvärderingsprocess.

5.1 Generella resultat

De resultat som framkommit i denna utvärdering bekräftar de generella resultaten i tidigare studier som ovan nämnts. Följande punkter kan lyftas fram som mest centrala:

1. Det föreligger viktiga skillnader i mönster i alkoholbruk, konsumtion och funktion mellan 1:a och 2:a generationens etniska minoritetsgrupper.

2. En uppskattning av hur mening konstrueras och samhällsfunktionen förstås bland etniska majoritets- och mi noritetspopulationer är nödvändig vad gäller missbruk generellt och alkohol i synnerhet.

3. Problem med alkoholbruk och förändrade beteende mönster för den aktuella etniska minoriteten i Södertälje behöver sättas in i en lokal samhällelig kontext och likaså i en folkhälso- och preventionskontext.

4. Det är nödvändigt med ett holistiskt närmande vid studier av både risk- och skyddsfaktorer inom missbruk och övriga beteenden bland etniska minoritetsgrupper, med hänsyn tagen även till generations- och könsdimensioner.

5.2 Kritiska reflektioner och begränsningar i studien

Valet av fokusintervjuer som metod för denna första fas i utvärderingen och för den aktuella populationen fungerade väl. Varje person i de fyra grupperna fick möjlighet att ge sina synpunkter och åsikter. Med tanke på den mängd och den variation av svar som framkommit i varje grupp och inom alla de områden som legat till fokus i utvärderingen, visar resultaten att risker som konformitet och överdriven polarisering inom gruppen som associeras med fokusintervjumetoden inte förelåg i denna studie.

Resultaten i denna studie är kopplade till en specifik etnisk minoritetsgrupp i ett specifikt geografiskt område i Sverige. Med anledning av detta kan inte resultaten generaliseras till andra populationer eller platser. Trots detta, då resultaten i denna studie bekräftar och förstärker resultaten från andra studier kan de användas för att generera hypoteser som kan testas i framtida forskningsstudier.

6. Rekommendationer

Denna utvärdering har visat att ÖPP har många positiva delar som når fram till mottagaren, men att den också behöver kompletteras betydligt med kulturspecifikt innehåll för att på bästa sätt nå ut till målgruppen. Utifrån resultaten i denna första fas av utvärderingen kan vi lyfta fram rekommendationer för både förändring och utökning av innehåll samt implementering och praktiska tillämpningar av modellen.

6.1 Förändring och utökning av innehåll

Kulturell anpassning:

- Använd emiska begrepp (tagna från de syriska och arabiska språken) och definiera begreppen noggrant.
- Använd enklare språk vid svensk presentation och använd gärna flerspråkiga presentatörer eller tolk samt presentatörer med dubbel kulturell kompetens.
- Inkludera information om den alkoholkultur som är specifik i Sverige, med de ritualer, attityder och beteenden som är förekommande bland ungdomar.
- Lyft fram konsekvenserna av den tillåtande attityd som finns i assyriska/syrianska hem, dels i relationen mellan föräldrar och barn och dels i tillgången till alkohol.
- Lyft fram positiva aspekter i assyrisk/syriansk kultur i relation till alkohol och på vilket sätt den kan bidra till att förbättra situationen i den svenska kulturen där alkoholen är ett problem.
- Anpassa policydokumentet på sådant sätt att den accepteras och passar en assyrisk/syriansk målgrupp.

Kontextbeskrivning:

- Presentera aktuell statistisk över alkoholkonsumtion i Södertälje, fördelat på de skilda stadsdelarna.

Information:

- Förtydliga syftet och förväntade resultat med modellen.
- Lyfta fram vikten av 18-års gräns för alkoholkonsumtion.
- Lyfta fram konsekvenserna av den tillåtande attityd som finns kring alkohol under assyriska/syrianska kulturella högtider som jul, nyår, påsk och bröllop.
- Lyfta fram den förebyggande aspekten i modellen och lyft fram riskfaktorer som föräldrar inte känner till, t.ex. kriminalitet, fysisk ohälsa och blandmissbruk.
- Presentera hjälpverktyg för föräldrar som har svårigheter att hantera barnens frågor och problem kring alkohol.
- Uppmärksamma föräldrar som har alkoholproblem och hur detta påverkar barnen.
- Lyft fram blandmissbruk i relation till alkohol, däribland Internetspelande.

Könsaspekter:

- Lyft fram könsspecifika kulturella karakteristika i de attityder och beteenden som både föräldrar själva förmedlar och som ungdomar har i alkoholkonsumtion.

6.2 Implementering och praktiska tillämpningar av modellen

Samarbete:

- Samarbeta med assyriska/syrianska ungdomsorganisationer vid deras etniska fester och informera föräldrar om dessa fester samt ha föräldrar som är närvarande vid festerna.
- Utnyttja och ta vara på den positiva roll som assyriska/syrianska sociala nätverk, grannsämja, m.m. har och engagera dessa i informationsspridningen.
- Samarbeta med de organisationer och nätverk med syftet att skapa nya former att nå ungdomar där alkoholkonsumtion fortfarande är dold och sker i smyg.
- Engagera lokal media så att en negativ fokus kan undvikas och en mer positiv aspekt av projektet kan lyftas fram.

Teknisk:

- Skapa kreativa former för presentation av statistik, där färger och ljud underlättar informationsinhämtning.

6.3 Framtida forskning

Eftersom denna rapport utgör första fasen i utvärderingen är det viktigt att också planera för och utföra en andra fas. Steg ett i en andra fas är att man tillsammans med forskarna bakom Örebromodellen implementerar i själva modellen de ändringar som ovan föreslagits. Steg två är att en ny kulturellt anpassad Örebromodell testas vid skolor i Sverige där den assyriska/syrianska kulturella minoritetsgruppen har en stark närvaro.

En önskvärd vetenskaplig plan skulle vara att testa både den ursprungliga modellen och den anpassade modellen för att jämföra skillnader i hur föräldrar svarar samt skillnader i programresultat. Ytterligare bidrag till forsk-ningen kan vara att utföra liknande utvärderingar av Örebromodellen eller liknande modeller med andra kulturella minoritetsgrupper i Sverige.

Referenser

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN). (2005). *Skolelevers drogvanor 2005*. Rapport nr 90. Stockholm.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN). (2006). *Drogutvecklingen i Sverige 2006*. Rapport nr 98. Stockholm.

Cetrez. Ö. (2005). *Meaning-Making Variations in Acculturation and Ritu-alization: A multi-generational study of Suroyo migrants in Sweden*. Acta Universitatis Upsaliensis, Psychologia et Sociologia Religionum 17.

DeMarinis, V. (1998) *Tvärkulturellvård vård i livets slutskede: Att möte äldre personer med invandrarbakgrund*. Lund : Studentlitteratur.

DeMarinis, V., & Cetrez, Ö. (2004). *Evaluation of the Care & Culture Pilot Project. Technical Evaluation Report for Huddinge Municipality*. Stockholm: Huddinge kommuntryckeri. Tillgänglig: www.huddinge.se (Äldreom-sorgen/att vara anställd).

DeMarinis, V., Hansagi, H., Öjesjö, L. (2006). *Strukturell etnisk diskriminering och psykiatri*. Tidsignal: tidskrift för politik, kultur och samhällsdebatt. 4: 77-86.

Hartung, P. (2002) *Cultural context in career theory and practice: Role salience and values*. The Career Development Quarterly. 51: 12-25.

Hjern, A. & Allebeck, P. (2004) *Alcohol-related disorders in first- and second generation immigrants in Sweden: a national cohort study*. Addiction 99: 229-236.

Koutakis, N., & Stattin, H. (2005). *Örebro preventionsprogram*. http://www.oru.se/templates/oruExtNormal__29577.aspx

Malterud, K. (1996). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*. Oslo: Tano Aschehoug.

Stockholmstads Utredning och StatistikKontor (USK). (2006). *Drogvane-undersökning 2006 - teknisk rapport*. Utrednings- och statistikkontoret. Stockholms stad.

Tashakkori, A., & Teddlie, C. (1998). *Mixed methodology: combining qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.

Denna rapport utgör en utvärdering av Örebro preventionsprogram med fokus på den assyriska/syrianska kulturella minoritetsgruppen i Södertälje. Programmet avser alkoholförbrukning och tar sikte på föräldrars intervention. Det främsta målet med denna utvärdering har varit att få en generell uppfattning om hur väl programmet fungerat inom en kulturell minoritetskontext och att, utifrån denna information, föreslå eventuella ändringar i programmet för implementering bland andra minoritetsgrupper.

Utvärderingsresultaten visar att Örebro preventionsprogram är användbart inom kulturella minoritetsgrupper, förutsatt att vissa ändringar görs. Områden där ändringar rekommenderas är: förändring/utökning av innehåll samt implementering och praktiska tillämpningar.

Den externa utvärderingsgruppen från Uppsala universitet har följt implementeringen av Örebro preventionsprogram i Södertälje från dess start till dess avslut. I utvärderingen har en kvalitativ metod, fokusintervjuer, bland fyra grupper använts: nyckelpersoner, föräldrar, ungdomar och elever.

Södertälje kommun

LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN